

JAROSŁAW DURKA
Uniwersytet Opolski
ORCID 0000-0003-2535-7842

ŻYCIORYS ZIEMIANINA WITOLDA MARINGE W ŚWIETLE AKT PROCESOWYCH PRZECIWKO PRACOWNIKOM PAŃSTWOWYCH NIERUCHOMOŚCI ZIEMSKICH (1949-1951)

Witoldowi Maringe poświęcono już kilka opracowań naukowych¹ i popularnonaukowych². Są to głównie notki biograficzne. Brakuje jednak obszernej i szczegółowej biografii naukowej tego wybitnego ziemianina i inżyniera rolnictwa. Celem tego artykułu jest zwrócenie uwagi na pewne dane osobowe, które do tej pory były pomijane. A większość powstałych szkiców wydaje się powtarzać wcześniej ustalone dane. Jak się okazuje, mogą one być nieprecyzyjne. Za podstawowe źródło przyjęto tutaj zeznania składane przez Maringe podczas śledztwa w latach 1949-1950. Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego przygotowywało wtedy materiał do procesu sądowego przeciwko ziemianom kierującym przedsiębiorstwem Państwowe Nieruchomości Ziemskie. Lektura zeznań skłania do refleksji, że przesłuchiwany w charakterze podejrzanego, Maringe, dość precyzyjnie nakreślił swój życiorys, nie tając przed komunistami wielu wówczas kompromitujących faktów, jak np. czynny udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Mało więc prawdopodobne, żeby miał oszukiwać w relacjonowaniu wydarzeń swojej młodości, edukacji i pierwszych kroków w administrowaniu majątkami ziemskimi. Te dane wydają się wiarygodne, zwłaszcza że podając je, Maringe mógł być zainteresowany przedstawieniem siebie jako człowieka dobrze przygotowanego i kompetentnego do pełnionych później stanowisk. Jako dyrektor Państwowych Nieruchomości Ziemskich był głównym oskarżonym³. W związku z tym warto przeanalizować te wątki biograficzne,

¹ Choćby w dużej mierze oparte na materiale wspomnieniowym: M. Stolzman, *Maringe Leonard Witold Stanisław (1890-1966)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 20, Wrocław 1975, s. 15-16; J. Maringe Müller, *Maringe Leonard Witold Stanisław*, [w:] *Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 3, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1996, s. 115-116 (dalej: *Ziemianie polscy w XX wieku...cz. 3*).

² Choćby: A. Mieszczanek, *Powracanie ziemian (10) – Witold Maringe, kamienny ganek, wyniosły jesion i Proces Siedmiu*, <http://blog.wirtualnemedi.pl/anna-mieszczanek/post/powracanie-ziemian10-witold-maringe-kamienny-ganek-wyniosly-jesion-i-proces-siedmiu> [dostęp: 5.05.2020]; T. Osiński, *Inż. Witold Maringe – „obszarnik, sabotażysta i szpieg”*, <https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/represje/64239,Inz-Witold-Maringe-obszarnik-sabotazysta-i-szpieg.html> [dostęp: 5.05.2020].

³ T. Osiński, „Klika obszarnicza”. *Ziemianie w polityce personalnej Państwowych Nieruchomości Ziemskich (1946–1949)*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 2, s. 229-260; J. Durka, *Aparat bezpieczeństwa wobec ziemian wielkopolskich do 1957 roku*, „Zeszyty Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” 2015 nr 15, s. 204-226; K. Maciejko, *Zarząd Państwowych Nieruchomości Ziemskich czy Państwowe Nieruchomości Ziemskie – problem nazwy zespołu na tle dziejów jego twórcy*, „Archeion” 2015, t. CXVI, s. 125-140.

które zachowały się w tomach akt przygotowywanego procesu i dotyczą wydarzeń sprzed wybuchu II wojny światowej. Nieco inaczej należy spojrzeć na informacje związane z tematyką działalności w okresie okupacji i w czasach powojennych. Tutaj ziemianin mógł być bardziej zainteresowany przemilczeniem niektórych faktów.

Leonard Witold Stanisław Maringe urodził się 7 lub 17⁴ grudnia 1890 r. w Smolinie koło Turku w guberni kaliskiej zaboru rosyjskiego. Był synem Leonarda (1857-1933) i Zuzanny z Kozuchowskich (1861-1939). Jak wspomniano, była to rodzina ziemiańska. Ojciec był właścicielem majątku Smolina o powierzchni 350 ha. Z kolei ojciec matki gospodarował w majątku o powierzchni ok. 500 ha⁵. Nazwisko Maringe jest pochodzenia francuskiego. Przodek tej rodziny przybył na ziemie polskie w 1812 r. wraz z armią Napoleona. Został ranny i zdecydował o pozostaniu. Ożenił się z Katarzyną Boretti, córką wileńskiego architekta włoskiego pochodzenia i stał się antenatem polskiej linii rodu. Witold (bo tego imienia używał na co dzień) miał siostrę Jadwigę (1893-1976), która w 1922 r. wyszła za Zbigniewa Stanisława Gołombiowskiego (1894-1957), właściciela majątku Straszków w powiecie kolskim, oraz braci: Tadeusza (1888-1950) i Stefana (zm. 1908), który zmarł w dzieciństwie⁶.

Od urodzenia mieszkał w Smolinie w majątku ojca. W wieku 10 lat zaczął uczęszczać do szkoły realnej w Kaliszu. Stamtąd po roku lub po dwóch latach przeniósł się do Warszawy, gdzie zamieszkał u krewnych ze strony ojca (być może u siostry ojca Józefy Katarzyny, która w 1901 r. wyszła za mąż za urzędnika Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, Sylwestra Kazimierza Grudzińskiego). Początkowo uczęszczał tam do Gimnazjum Wojciecha Górskiego, a później do Gimnazjum Emiliana Konopczyńskiego⁷. Podczas prowadzonego wiele lat później śledztwa zeznał, że jako uczeń zaangażował się w działalność Związku Młodzieży Postępowej, co prawdopodobnie oznacza, że wstąpił do powstałego w 1899 r. Związku Postępowej Młodzieży Polskiej, mającego swoją genezę w Związku Młodzieży Polskiej „Zet”⁸. Wziął udział w strajku szkolnym 1905 r. W 1907 r., jeszcze jako uczeń 7 klasy realnej, w trakcie zdawania egzaminów maturalnych został aresztowany przez carską ochranę. Śledztwo trwało ok. 100 dni. Po tym czasie dzięki staraniom ojca opuścił areszt. Miał obiecać, że do ogłoszenia wyroku będzie przebywał poza granicą Imperium Rosyjskiego. Wyjechał do Belgii, gdzie rozpoczął studia w Królewskim Instytucie Agronomicznym w Gembloux. Tymczasem w zaborze rosyjskim skazano go zaocznie na pół roku więzienia. Ponieważ 3 miesiące aresztu miał za sobą, to pozostało mu jeszcze drugie tyle. W 1910 r. przyjechał do kraju i odbył pozostałą część kary w więzieniu w Kaliszu. Po uwolnieniu powrócił do Belgii.

⁴ Data 7 grudnia występuje powszechnie w biogramach, natomiast w aktach procesowych, w tym podpisanych przez Witolda Maringe i w treści wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 3 lutego 1951 r. znajduje się data 17 grudnia. Zob. AIPN, BU 1063/294 t. 1, Protokół przesłuchania podejrzanego z dnia 13 X 1949 r., k. 89; tamże, sygn. BU 0259/518 t. 1, Wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 3 II 1951 r., k. 17.

⁵ AIPN, sygn. BU 1063/294 t. 1, Protokół... 13 X 1949 r., k. 89; tamże, sygn. BU 0259/518 t. 4, Kwestionariusz personalny Witolda Maringe, k. 2; M. Stolzmann, *Maringe Leonard Witold...*, s. 15.

⁶ *Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Stefana Maringe*, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/stefan_maringe.html [dostęp: 5.05.2020].

⁷ AIPN, sygn. BU 1063/294 t. 1, Protokół... 13 X 1949 r., k. 89; *Saga Boretti... Biogram Sylwestra Kazimierza Grudzińskiego*, http://boretti-saga.pl/rodziny/grudzinski/sylwester_kazimierz_grudzinski.html [dostęp: 5.05.2020].

⁸ P. Waingertner, *Ekspozytura i wpływy Związku Młodzieży Polskiej „Zet” w okresie zaborów (1886-1914)*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2017, nr 1, s. 150.

W trakcie studiów należał do młodzieżowego Koła Polskiego, do którego należeli wszyscy polscy studenci, także ci będący jednocześnie działaczami socjalistycznymi. W 1913 r. ukończył studia i powrócił do kraju. Pierwszą praktykę odbył u Ludomiła Pułaskiego (1871-1953) w majątku Grzymiszew. Pułaski był już wtedy wielce zasłużonym działaczem społecznym⁹. Drugą praktykę Maringe odbył u swojego wuja Ignacego Kożuchowskiego (1868-1930), właściciela majątku Brudzyń¹⁰. Po wybuchu I wojny światowej, w 1915 r. przyjął posadę administratora majątku Wrząca, własności Aleksego Topiejskiego. Rok później Związek Ziemian zaangażował go do administrowania 15 majątkami w ziemi łomżyńskiej. Zostały one opuszczone przez właścicieli, którzy w obawie przed wojskami niemieckimi ewakuowali się wraz z armią rosyjską. Jego zadaniem było przede wszystkim zagospodarowanie odłogów¹¹.

W dniu 12 grudnia 1917 r. w Warszawie¹² ożenił się z Zofią Wyganowską (1894-1970), córką Stanisława Wyganowskiego (1865-1900)¹³. Utrzymywała ona pensjonat dla młodzieży ziemiańskiej¹⁴. Witold i Zofia mieli siedmioro dzieci. Najstarsza córka, Maria Danuta (1918-2005), w 1939 r. wyszła za Zbigniewa Stanisława Zielińskiego (1910-1976)¹⁵. Ich syn Andrzej (1919-1944) był żołnierzem kampanii 1939 r. W 1940 r. wstąpił do Tajnej Armii Polskiej, a następnie do ZWZ/AK. Był członkiem oddziału dywersyjnego AK „Wachlarz”. Walczył w powstaniu warszawskim w batalionie „Czata 49” w zgrupowaniu „Radosław”. Poległ podczas walk na Powiślu, zasypyany w budynku przy ul. Okrąg 5¹⁶. Kolejna córka, Wanda Krystyna (1920-2016), wyszła za Tadeusza Grostala (1920-1991?)¹⁷, który był Żydem ukrywanym przez rodzinę Maringe w czasie wojny. Wanda Krystyna została odznaczona medalem Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata oraz Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski¹⁸. Kolejne dzieci to: córka, Janina (1922-2010)¹⁹ i Leszek (1923-1944), który podobnie jak starszy brat w powstaniu warszawskim, był żołnierzem batalionu „Czata 49”. Ranny na Woli, zginął w nieznanych okolicznościach²⁰. Zbigniew (1923-1925) był bliźniakiem Leszka i zmarł

⁹ AIPN, sygn. BU 1063/294 t. 1, Protokół...13 X 1949 r., k. 89-90; tamże, Protokół przesłuchania podejrzanego z dnia 5 IX 1949 r., k. 60.

¹⁰ *Saga Boretti... Biogram Ignacego Kożuchowskiego*, http://boretti-saga.pl/rodziny/kozuchowscy/ignacy_kozuchowski.html [dostęp: 5.05.2020].

¹¹ *Ziemianie polscy w XX wieku...* cz. 3, s. 115; AIPN, sygn. BU 1063/294 t. 1, Protokół...13 X 1949 r., k. 90.

¹² Tamże, sygn. BU 0259/518 t. 16, Życiorys Witolda Maringe z 12 III 1948 r., k. 5.

¹³ AIPN, sygn. BU 1063/294 t. 1, Protokół...13 X 1949 r., k. 90; *Saga Boretti... Biogram Zofii Wyganowskiej*, http://boretti-saga.pl/rodziny/wyganowscy/zofia_wyganowska.html [dostęp: 5.05.2020].

¹⁴ AIPN, BU 1063/294 t. 1, Protokół...13 X 1949 r., k. 90.

¹⁵ *Saga... Biogram Marii Danuty Maringe*, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/maria_danuta_maringe.html [dostęp: 5.05.2020].

¹⁶ *Saga... Biogram Andrzeja Maringe*, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/andrzej_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]; M. Ginter, *Pół wieku wspomnień*, Warszawa 2002, s. 57.

¹⁷ *Nekrologi warszawskie. Baza nekrologów*, <http://www.nekrologi-baza.pl/zlista/119> [dostęp: 5.05.2020].

¹⁸ *Saga... Biogram Wandy Krystyny Maringe*, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/wanda_krystyna_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]; *Polin. Polish Reighteous*, <https://sprawiedliwi.org.pl/en/stories-of-rescue/story-rescue-grostal-wanda-krystyna-janina>

¹⁹ *Saga... Biogram Janiny Maringe*, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/janina_maringe_1922.html [dostęp: 5.05.2020]

²⁰ *Ziemianie polscy w XX wieku...* cz. 3, s. 116; *Saga... Biogram Leszka Maringe*, [203](http://boretti-</p></div><div data-bbox=)

w wieku dziecięcym²¹. Najmłodsze z dzieci, córka Mariola Maria Teresa (1929-2005), wyszła za mąż za Tadeusza Glabisza (1926-1990)²².

Witold pracował na ziemi łomżyńskiej do 1918 r., czyli do czasu powrotu właścicieli majątków, którymi administrował. W związku z tym wyjechał i jeszcze w tym samym roku podjął pracę administratora majątku Łask, należącego do Janusza Szweycera²³, a następnie majątków Zbiersk i Petryki pod Kaliszem, będących własnością Towarzystwa Akcyjnego Cukrowni Zbiersk. Administrował też sąsiednim majątkiem Złotniki Wielkie Wojciecha Wyganowskiego, wybitnego reformatora rolnictwa i społecznika. Pracował tak do początku 1920 r.²⁴

W 1919 r. wspólnie z bratem Tadeuszem zakupili majątek Lenartowo koło Strzelna o powierzchni 376 ha. Witold zamieszkał tam z żoną. Majątek miał być bowiem źródłem jego utrzymania w przyszłości. Z kolei Tadeusz miał otrzymać po rodzicach Smolinę²⁵. Chodziło o to, żeby nie dzielić rodzinnego majątku. Ci ostatecznie oddali kontrolę nad majątkiem dopiero około 1930 r. Wtedy też bracia spłacili swoją siostrę Jadwigę²⁶.

Po upływie dwóch miesięcy od zamieszkania w Lenartowie, Witold podjął decyzję o ochotniczym wstąpieniu do Wojska Polskiego. W Kaliszu właśnie formował się 203 Ochotniczy Pułk Ułanów²⁷ i razem z bratem byli jednymi z pierwszych, którzy się tam zgłosili. Witold w ramach tej jednostki walczył w okolicach Ciechanowa. Jak informował, był to czas Bitwy Warszawskiej 1920 r. Następnie walczył na szlaku bojowym od Bugu do Horynia przeciwko armii Budionnego²⁸. W 1921 r. za udział w wojnie z bolszewikami został odznaczony Krzyżem Walecznych z dwoma okuciami²⁹. Po zakończeniu walk został zdemobilizowany i powrócił do Lenartowa, gdzie gospodarował do 1939 r.³⁰

W swoim majątku wykorzystywał zebrane wcześniej doświadczenia. Sam kształcił

-saga.pl/rodziny/maringe/leszek_maringe.html [dostęp: 5.05.2020], *Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 7, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 2004, s. X; 89.

²¹ *Saga... Biogram Zbigniewa Maringe*, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/zbigniew_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]

²² M. Stolzman, *Maringe Leonard...*, s. 16; *Saga... Biogram Marioli Mringe*, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/mariola_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]

²³ S. Popowski, *Stanisław Szweycer*, <http://ziemianskie-historie.dobrzyca-muzeum.pl/biogramy.php?ido=341>

²⁴ AIPN, BU 1063/294 t. 1, Protokół...13 X 1949 r., k. 90.

²⁵ Tamże; *Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 5, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 2000, s. 88-89; *Ziemianie polscy w XX wieku...cz. 3*, s. 115; *Obwieszczenie starosty konińskiego z dnia 30 grudnia 1931 r. o kolejności osób, obowiązanych do dostarczania samochodów i motocykli*, „Łódzki Dziennik Wojewódzki” 1932, nr 2, s. 65.

²⁶ AIPN, BU 1063/294 t. 1, Protokół...13 X 1949 r., k. 90.

²⁷ Do tego pułku zgłaszali się też ochotniczo mieszkańcy powiatów Wielkopolski Wschodniej, między innymi późniejszy poseł na sejm Kazimierz Rakowski. Zob. P. Gołdyn, *Przywracanie tożsamości. Przypadek Kazimierza Rakowskiego – nauczyciela, posta i społecznika*, [w:] *Wzory i wzorce osobowe w biografistyce pedagogicznej*, red. R. Skrzyński, M. Gajderowicz, T. Wach, Lublin 2013, s. 171-188.

²⁸ Tamże; S. Rachalewski, *Szable na kilimie. Ze szwadronami 203 Pułku Ułanów w r. 1920*, Łódź 1938, s. 42, 45, 72, 141.

²⁹ AIPN, sygn. BU 0259/518 t. 16, Życiorys Witolda Maringe z 12 III 1948 r., k. 5.

³⁰ Tamże, sygn. BU 1063/294 t. 1, Protokół...13 X 1949 r., k. 90.

praktykantów³¹. Usprawniał funkcjonowanie majątku, także od strony rozliczeń finansowych³². W latach dwudziestych z inicjatywy dyrektora Syndykatu Rolniczego w Warszawie, Zygmunta Chrzanowskiego, podjął się budowy nowoczesnego młyna Zakładów Przemysłowo-Rolnych SA w Kruszwicy. Udziały w przedsięwzięciu kupił Maringe, ale też wielu okolicznych ziemian. Maszyny do powstałego w 1925 r. młyna sprowadzono z zagranicy. Spółka sprzedała później młyn na drodze licytacji. Był on początkiem całego kompleksu przetwórczo-magazynowego w Kruszwicy³³.

Jak wielu innych ziemian, przeżywał też kłopoty finansowe. Powodem była najpierw hiperinflacja, a następnie wielki kryzys gospodarczy. Dlatego oprócz prowadzenia majątku Lenartowo podejmował się licznych dodatkowych prac. Pełnił rolę doradcy w zarządzaniu majątkami: Sanniki – Dziewulskich, Grodziec (obecnie dzielnica Będzina) – Ciechanowskich, Michrów – Sosnowskich. Około 1930 r. objął administrację majątku Kruchowo w powiecie mogileńskim u Alfreda Jankowskiego³⁴. W dniach 13 i 14 marca 1931 r. wziął udział w zorganizowanym przez Związek Rolników i Leśników z Wyższym Wykształceniem – Zjeździe Fachowo-Rolniczym, podczas którego wygłosił referat „Przeorganizowanie produkcji”³⁵. Olbrzymia wiedza i doświadczenie spowodowały, że w latach 1935-1937 sprawował nadzór sądowy nad zadłużonymi majątkami w województwie poznańskim: Targownica, Marcinkowo Dolne, Malczewo, Żydowo³⁶, Łubowo i jeszcze kilkoma innymi. W 1938 r. został dyrektorem Biura Ekonomicznego Izb i Organizacji Rolniczych Województwa Poznańskiego i Pomorskiego. Biuro pracowało dla Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych, Pomorskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych, Związku Ziemian Wielkopolski, Izby Rolniczej Poznańskiej i Pomorskiej, Związku Plantatorów Buraka Cukrowego Województwa Poznańskiego i Pomorskiego, Producentów Ziemniaka dla Celów Przemysłowych. Zadaniem biura, w którym pracowali ekonomiści i inżynierowie rolnictwa, było między innymi opracowywanie materiałów wspierających funkcjonowanie wielkich gospodarstw³⁷. Maringe był też członkiem Związku Rolników z Wyższym Wykształceniem, organizacji ziemian – absolwentów uczelni rolniczych³⁸.

W październiku 1939 r., w czasie II wojny światowej, Witold Maringe wraz z rodziną został przez Niemców wyrzucony z majątku Lenartowo. Musiał osiedlić się na terenie tworzonego Generalnego Gubernatorstwa. Początkowo zamieszkał w miejscowości Zuzanna koło Tłuszcz na Mazowszu. Wydzierżawił tam 15-hektarowe gospodarstwo rolne. W końcu 1940 r. zatrudnił się w lubelskiej firmie „Plon”, która produkowała narzędzia rolnicze. Pracował tam do czerwca 1941 r. po czym przeniósł się do Warszawy. Początkowo zamieszkał u brata Tadeusza, który też został wyrzucony z majątku w Wielkopolsce. Po jakimś czasie wynajął mieszkanie w podwarszawskim Boernerowie (obecnie osiedle w warszawskiej dzielnicy Bemowo). Znalazł zatrudnienie

³¹ M. Karnkowska z Bartoszewiczów, *Wspomnienia*, Baden 2013, s. 115.

³² A. Majewski, *Powojenna literatura rachunkowości rolnej*, „Rachunkowość podatki” 1949, nr 4., s. 102.

³³ AIPN, sygn. BU 1063/294 t. 1, Protokół...13 X 1949 r., k. 91; Zakłady Przetwórstwa Zbożowo-Młynarskiego sp. z o.o. w Kruszwicy, <http://www.zpzmkruszewica.com.pl/> [dostęp: 15 VII 2020].

³⁴ AIPN, sygn. BU 1063/294 t. 1, Protokół...13 X 1949 r., k. 90-93.

³⁵ Ogłoszenie prasowe, „Gazeta Rolnicza” 1931, nr 40, s. 1.

³⁶ Na temat problemów Żydowa: T. Czaplicki, *Szlacheckie ostatki. Dwudziestowieczna opowieść polskiego ziemianina*, Warszawa 2000, s. 127-128.

³⁷ AIPN, sygn. BU 1063/294 t. 1, Protokół...13 X 1949 r., k. 90-93.

³⁸ M. Stolzman, *Maringe Leonard...*, s. 15.

nie w Radzie Głównej Opiekuńczej. Zajmował się wypłatą zasiłków i poszukiwaniem pracy dla przybyłych do Warszawy ziemian. Następnie rozpoczął pracę w Centralnym Urzędzie Rolniczym (Landwirtschaftliche Zentralstelle). Instytucja ta zajmowała się regulowaniem obrotu produktami żywnościowymi i wyrobami przemysłowymi na potrzeby rolnictwa na terenie Generalnego Gubernatorstwa. Witold Maringe pracował tam do wybuchu powstania warszawskiego³⁹.

Już od 1939 r. współpracował, a w 1940 r. wstąpił do konspiracyjnej organizacji Tajna Armia Polski (TAP), której komendantem był mjr Jan Włodarkiewicz (pseud. „Darwicz”). W lipcu tego roku znalazł się w ścisłym prezydium organizacji „Znak”, stanowiącej nadbudowę ideowo-polityczną TAP-u. Odpowiadał w niej za zagadnienia rolne. We wrześniu 1941 r. TAP scaliła się ze Związkiem Walki Zbrojnej. Witold Maringe działał tam w tzw. komórce pomocy społecznej, obsługiwał skrzynkę kontaktową. W następnym roku pracował już w Departamencie Rolnictwa tajnego, naczelnego organu władzy administracyjnej – Delegatury Rządu na Kraj. Został dyrektorem tego departamentu. Zajmował się m.in. przygotowaniem zasad funkcjonowania polskiego rolnictwa po zakończeniu wojny. Departament Rolnictwa prowadził tajne szkolenia rolników, przygotowując ich do pracy w administracji i w spółdzielniach rolniczych. Od 1943 r. Maringe opracowywał gospodarcze monografie regionu Gdańska i Olsztyna, czyli terenów, które Polska miała przejąć po klęsce Niemiec. Przygotowane przez niego akty normatywne, dotyczące przyszłego ustroju wsi, zostały opublikowane w czasie powstania warszawskiego w numerach 1-5 „Dziennika Ustaw”⁴⁰.

Wybuch powstania zastał go w Boernerowie, skąd najpierw wyjechał do swojej siostry Jadwigi i jej męża, którzy przebywali w dzierżawionym majątku Szeligi koło Warszawy. Później wynajął mieszkanie w Piastowie. W grudniu 1944 r. wyjechał do córki Danuty, do Częstochowy. Po zdobyciu miasta przez Armię Czerwoną, mieszkał tam jeszcze do lutego 1945 r., po czym wyjechał do Poznania. Już w następnym miesiącu otrzymał nominację na pełnomocnika ministra rolnictwa dla Akcji Siewnej w województwie poznańskim i na ziemi lubuskiej⁴¹. Na tym stanowisku pracował do stycznia 1946 r. Później został naczelnym dyrektorem Państwowych Nieruchomości Ziemskich⁴². W przedsiębiorstwie tym zatrudniał wysokiej klasy specjalistów w dziedzinie rolnictwa. Wielu z nich wywodziło się z ziemiaństwa. Mieli doświadczenie w zarządzaniu wielkimi gospodarstwami, a takie właśnie pozostały po wysiedlonych Niemcach z ziem północnych i zachodnich włączonych do państwa polskiego po zakończeniu II wojny światowej. Wiele z nich trzeba było odbudować z ruiny, w jakiej się znalazły na skutek walk czy świadomego niszczenia przez żołnierzy radzieckich⁴³. Grunty te PNZ przejmowało od wojewódzkich

³⁹ AIPN, sygn. BU 1063/294 t. 1, Protokół...13 X 1949 r., k. 91-93.

⁴⁰ T. Czaplicki, *Szlacheckie ostatki...*, s. 298; M. Ginter, *Pół wieku wspomnień...*, s. 57; K. Malinowski, *Tajna Armia Polska. Znak. Konfederacja Zbrojna*, Warszawa 1986; s. 26, 37, 64-67; M. Stolzman, *Maringe Leonard...*, s. 15; *Ziemiańscy w XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 5, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 2000, s. 88-89; *Saga... Biogram Leonarda Witolda Stanisława Maringe*, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/leonard_witold_stanislaw_maringe.html [dostęp: 5.05.2020].

⁴¹ A. Łuczak, *Utracone decorum. Grabież dóbr kultury z majątków ziemiaństwa polskiego w Wielkopolsce w czasie okupacji niemieckiej w latach 1939-1945*, Warszawa-Poznań 2011, s. 279.

⁴² T. Czaplicki, *Szlacheckie ostatki...*, s. 292, 298.

⁴³ M. Stolzman, *Maringe Leonard...*, s. 15. M. Chorążki, *Czerwona demokracja*, [w:] J. Dutka-Kącka, M. Zakrzewski, współpraca M. Chorążki, *Zagrabione dziedzictwo, utracona pamięć. Losy ziemian małopolskich*. Katalog wystawy Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie, 16

urzędów ziemskich. Maringe i jego zespół wykonali olbrzymią pracę, która już po dwóch latach zaczęła przynosić efekty. Gospodarstwa zmniejszały swoje dotychczasowe deficyty, a wiele z nich zanotowało nadwyżki dochodów⁴⁴. Jacek Borkowicz w artykule „PGR-y po poznańsku” zauważył:

Pozbawieni domów ziemianie próbowali odtwarzać dawne życie w majątkach Pomorza czy Śląska. W krajobrazie tamtych terenów czymś normalnym był wtedy widok dwukonnej bryczki, którą «pan dziedzic» na PNZ-owskich włościach jechał na inspekcję żniw lub wioził w niedzielę rodzinę do kościoła. W siermiężnych realiach komunizmu ludzie ci wyglądali, jakby przybyli z Marsa. Ich eleganckie, jeszcze przedwojenne garnitury i ich szeroki gest budziły podziw i zazdrość otoczenia. O prezesie PNZ, Witoldzie Maringe (wymawianym z francuska: Maręż) panny na wydaniu śpiewały nawet piosenkę: «Jak na męża, to Maręża»⁴⁵.

Działalność Państwowych Nieruchomości Ziemskich została praktycznie wstrzymana na skutek działań aparatu bezpieczeństwa, który widział w działających legalnie ziemianach wrogów „ludowego” państwa polskiego. W dniu 23 sierpnia 1949 r. Maringe został aresztowany. Była to część akcji wymierzonej przeciwko kierownictwu Państwowych Nieruchomości Ziemskich, gdyż dokonano aresztowań całej grupy osób. Maringe został oskarżony o działalność na szkodę państwa polskiego⁴⁶. Podczas śledztwa przebywał w więzieniu Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie⁴⁷. W pokazowym politycznym procesie⁴⁸, mającym zadanie zdyskredytować ziemian w oczach społeczeństwa polskiego, oskarżeni zostali też jego bliscy współpracownicy: zastępca dyrektora naczelnego Lucjusz Kempisty⁴⁹, dyrektor Działu Badań i Planowania

XII 2010, Kraków, <https://ipn.gov.pl/pl/edukacja-1/wystawy/13664,Zagrabione-dziedzictwo-utracona-pamiec-Losy-ziemian-malopolskich.html> [dostęp: 9 VIII 2020].

⁴⁴ F. Zoll, *Leonard Witold Maringe (1890-1966)*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 1966, nr 6, s. 4.

⁴⁵ J. Borkowicz, *PGR-y po poznańsku*, „Przewodnik Katolicki” 2018, nr 39, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2018/Przewodnik-Katolicki-39-2018/Historia/PGR-y-po-poznansku> [dostęp: 2.07.2020]. Zob. też: tenże, *Ziemian przygoda z Polską Ludową*, „Rzeczpospolita” 2019, <https://www.rp.pl/Plus-Minus/309069982-Ziemian-przygoda-z-Polska-Ludowa.html> [dostęp: 2.07.2020].

⁴⁶ AIPN, sygn. BU 942/2938, Postanowienie Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego z dnia 2 VIII 1958 r., k. 44; tamże, sygn. BU 1063/294 t. 1, Postanowienie o tymczasowym aresztowaniu Witolda Maringe z dnia 20 VIII 1949 r., k. 6.

⁴⁷ Tamże, Nakaz przyjęcia Witolda Maringe z dnia 20 VIII 1949 r., k. 14.

⁴⁸ T. Czaplicki, *Szlacheckie ostatki...*, s. 343; T. Osiński, „*Klika obszarnicza*”..., s. 229-260; J. Durka, *Aparat bezpieczeństwa wobec ziemian...*, s. 204-226; *Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny, cz. 3...*, s. 187.

⁴⁹ Lucjusz Kempisty przed wojną był m.in. delegatem Biura Ekonomicznego Izb i Organizacji Rolniczych oraz Przemysłu Rolnego Województw Poznańskiego i Pomorskiego w Warszawie. W czasie wojny współpracował z Departamentem Rolnictwa Delegatury Rządu na Kraj. Po wojnie pracował w biurze pełnomocnika Akcji Siewnej w Poznaniu. Od 1946 r. był zastępcą dyrektora naczelnego w Państwowych Nieruchomościach Ziemskich w Poznaniu. Aresztowany w 1949 r. W 1951 r. skazany na piętnaście lat więzienia. Zrehabilitowany w 1956 r., AIPN, 1063/294, t. 1, Protokół przesłuchania podejrzanego Lucjusza Kempistego z dnia 24 VIII 1949 r., k. 208-211; tamże, sygn. BU 0259/518 t. 1, Wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 3 II 1951 r., k. 19; T. Osiński, „*Klika obszarnicza*”..., s. 240.

Władysław Englicht⁵⁰, inspektor główny Kazimierz Papara⁵¹, inspektor główny Andrzej Potworowski⁵², dyrektor Działu Rolnego Ludwik Slaski⁵³, zastępujący go Zdzisław Lechnicki⁵⁴ i dyrektor Działu Zaopatrzenia i Zbytu Feliks Sommer⁵⁵. Oprócz sabotażu i działania na szkodę państwa zaczęto podejrzewać ich o działalność szpiegowską⁵⁶. Przesłuchiwano go w Poznaniu. Podczas śledztwa stosowano metody zmierzające do wyczerpania fizycznego i psychicznego. 1 września 1949 r. w jego celi umieszczono agenta, który dokładnie relacjonował zachowanie i komentarze. Maringe często wracał

⁵⁰ Władysław Englicht studiował w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Później pracował w Ekspozyturze Związku Ziemiaków Wołynia w Warszawie, w Związku Ziemiaków Warszawskich, w Radzie Naczelnej Organizacji Ziemiańskich i Związku Polskich Organizacji Rolniczych. Tak jak W. Maringe należał do Związku Rolników z Wyższym Wykształceniem. Po wojnie był inspektorem Akcji Siewnej, a od 1946 dyrektorem Działu Badań i Planowania w Państwowych Nieruchomościach Ziemskich. W 1949 r. został aresztowany i skazany na karę dożywotniego więzienia. W 1956 r. zrehabilitowany. Zob. AIPN, sygn. BU 0259/518 t. 1, Wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 3 II 1951 r., k. 19; tamże, sygn. BU 1063/294, t. 2, Protokół przesłuchania podejrzanego Władysława Englichta z dnia 24 VIII 1949 r., k. 13–19; T. Osiński, „*Klika obszaricza*”..., s. 240.

⁵¹ Kazimierz Papara był prawnikiem i ziemianinem. W czasie II wojny światowej administrował majątkiem w powiecie lubartowskim. W 1946 r. został inspektorem głównym w Państwowych Nieruchomościach Ziemskich, a od 1948 r. inspektorem w Dziale Przemysłu Rolnego. Aresztowany w 1949 r. Skazany na karę dożywotniego więzienia. Został zrehabilitowany w 1956 r. Zob. AIPN, sygn. BU 0259/518 t. 1, Wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 3 II 1951 r., k. 20; AIPN, sygn. BU 1063/294, t. 3, Protokół przesłuchania podejrzanego Kazimierza Papary z dnia 7 X 1949 r.; *Ziemiańscy w XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 4, red. T. Epsztajn, Warszawa 1998, s. 112–113; T. Osiński, „*Klika obszaricza*”..., s. 241.

⁵² Andrzej Potworowski był ziemianinem. Ukończył kierunek rolniczy na uniwersytecie. Był inspektorem głównym Państwowych Nieruchomościach Ziemskich. Aresztowany w 1949 r., i skazany na dwanaście lat więzienia. W 1956 r. wyszedł na wolność i został zrehabilitowany. Zob. AIPN, sygn. BU 0259/518 t. 1, Wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 3 II 1951 r., k. 20; T. Osiński, „*Klika obszaricza*”..., s. 242.

⁵³ Ludwik Slaski posiadał majątek ziemski Turnawiec w powiecie pińczowskim. W czasie wojny został internowany na Węgrzech Następnie wrócił do okupowanej Polski i do stycznia 1945 r. gospodarował w Turnawcu. Po wojnie został kierownikiem Powiatowego Biura Rolnego w Rawiczu. Od 17 I 1946 r. został pełnomocnikiem okręgowym Państwowych Nieruchomości Ziemskich w Opolu. Od 8 IV 1946 r. do 30 IV 1948 r. był dyrektorem Działu Rolnego w Zarządzie Centralnym PNŻ w Poznaniu. Wypowiedziano mu pracę a później włączono go do procesu. Otrzymał wyrok dziesięciu lat więzienia. Odsiedział ponad 7 lat i wyrokiem Sądu Najwyższego w Warszawie z dnia 27 IX 1956 r. został uniewinniony. Zob. AIPN, sygn. BU 0259/518 t. 1, Wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 3 II 1951 r., k. 20; B. Thugutt, *Losy ziemian powiatu pińczowskiego w okresie okupacji 1939-1945*, [w:] *Ziemiaństwo polskie 1920-1945. Zbiór prac o dziejach warstwy i ludzi*, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1988, s. 120-121.

⁵⁴ Zdzisław Lechnicki był ziemianinem. Po aresztowaniu Ludwika Slaskiego zastępował go. Został aresztowany w 1950 r. Skazany na piętnaście lat więzienia. Zwolniony z więzienia i zrehabilitowany w 1956 r. Zob. T. Osiński, „*Klika obszaricza*”..., s. 242.

⁵⁵ Feliks Sommer był prawnikiem i ziemianinem. Przed II wojną światową był zatrudniony m.in. w Związku Organizacji Rolniczych i Handlowych w Warszawie. Po wojnie, w 1946 r. został dyrektorem Działu Zbytu i Zaopatrzenia Państwowych Nieruchomości Ziemskich w Warszawie. Aresztowany w 1948 r. Skazany na dwanaście lat więzienia. Zmarł w 1952 r. w więzieniu we Wronkach. Zob. AIPN, sygn. BU 0259/518 t. 1, Wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 3 II 1951 r., k. 20; tamże, sygn. BU 1063/294 t. 5, Protokół przesłuchania podejrzanego Feliksa Sommera z dnia 13 XI 1948 r.; T. Osiński, „*Klika obszaricza*”..., s. 241; tenże, *Inż. Witold Maringe – „obszarznik, sabotażysta i szpieg”...*

⁵⁶ Choćby: AIPN, sygn. BU 1063/294 t. 1, Protokół przesłuchania świadka Witolda Maringe z dnia 11 I 1950 r., k. 122.

wyczerpany po wielogodzinnych nocnych przesłuchaniach, kiedy naprzeciwko twarzy stawiano mu świecący reflektor, ograniczano racje żywnościowe (czasem przez wiele godzin nie dostawał nic do jedzenia), nakazywano przez kilka godzin oczekiwać na przesłuchanie w postawie stojącej⁵⁷. W jednej z takich relacji czytamy:

O sobie mówi, że był przygotowany i od dłuższego czasu zorientowany w całej sytuacji i tak on, jak reszta jego dyrektorów inwigilowany, dlatego też nie zrobiło to na nim większego wrażenia, kiedy podstępnie telefonicznie z nim rozmawiano i wreszcie na dworcu w chwili wyjazdu na wczasy aresztowano. Spodziewali się przy mnie znaleźć jakiś materiał obciążający, a tymczasem prócz skromnego ekwipażu i 20000 zł gotówki nic nie znaleziono. Wściekali się też po bezowocnej przeprowadzonej rewizji mieszkaniowej, gdyż nie znaleziono nawet jednej korespondencji prywatnej. Z rozsądku od dłuższego czasu niszczyłem i nie przetrzymywałem żadnego podejrzanego pisma ani fotografii u siebie. Słuchało mnie już około 10 oficerów, ale wszyscy miotają się w wściekłej bezsilności. Każdy z nich używa różnych metod i chcieliby mnie zdobyć⁵⁸.

16 grudnia 1949 r. wiceprokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie przekazał sprawę aresztowanych Naczelnej Prokuraturze Wojskowej⁵⁹.

Na proces nie dopuszczono świadków obrony, a świadkami oskarżenia byli przeważnie świeżo aresztowani lub więźniowie już z ciężkimi wyrokami, przymuszani do fałszywych zeznań⁶⁰.

3 lutego 1951 r. Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie (w składzie: mjr Mieczysław Widaj – przewodniczący, por. Antoni Klepuszewski i por. Edward Kordulski – ławnicy) skazał Witolda Maringe na dożywotnie więzienie z pozbawieniem na 5 lat praw publicznych i praw honorowych obywatelskich, a także na przepadek całego mienia. W treści orzeczenia wyroku czytamy, że wraz z Lucjuszem Kempistym, Władysławem Englichtem, Andrzejem Potworowskim, Kazimierzem Paparą, Ludwikiem Slaskim i Feliksem Sommerem

realizując zamierzenia dywersyjnych ośrodków zagranicznych tzw. Delegatury – obalenia przemocą ustroju ludowo-demokratycznego Państwa Polskiego stworzyli zespół osób, pozostających w kontaktach z przedstawicielami nielegalnych organizacji, dążący do urzeczywistnienia powziętych zamiarów przez dokonywanie sabotażu i szpiegostwa.

Ponadto uznano ich za winnych utrzymania Państwowych Nieruchomości Ziemskich „jako bazy gospodarki kapitalistycznej”⁶¹.

⁵⁷ AIPN, sygn. BU 0259/518 t. 1, Informacje Myrowskiego/Myjrowicza od 2 IX 1949 r. do 19 IX 1949 r., k. 126-141.

⁵⁸ Tamże, Informacja Myrowskiego z 2 IX 1949 r., k. 140.

⁵⁹ AIPN, sygn. BU 1063/294 t. 1, Pismo wiceprokuratora M. Majstra do Naczelnej Prokuratury Wojskowej w Warszawie z dnia 16 XII 1949 r., k. 111; tamże, Wniosek do Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 23 II 1950 r., k. 129.

⁶⁰ *Saga... Biogram Leonarda Witolda...*

⁶¹ AIPN, sygn. BU 0259/518 t. 1, Wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 3 II 1951 r., k. 17; tamże, sygn. BU 1063/294 t. 15, Wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 3 II 1951 r., k. 1-2.

Maringe osadzono w zakładzie karnym we Wronkach. Czas uwięzienia wykorzystał na pisanie rozpraw z dziedziny agrotechniki i organizacji gospodarstw. Opublikował je później pod pseudonimem W. Smoliński. W taki sposób powstało opracowanie pt. „Poplony w gospodarstwie rolnym”. Autorami byli ukrywający się pod pseudonimami: Eugeniusz Ralski (ps. E. Osieczyński), Witold Maringe (ps. W. Smoliński) i Władysław Englicht (ps. Wł. Świecki). W 1956 r. wyszedł na wolność – areszt uchylono 22 maja (po 81 miesiącach). Następnie został zrehabilitowany⁶².

Po wyjściu z więzienia został kierownikiem Pracowni Badań Ekonomiki i Organizacji Produkcji Rolnej Polskiej Akademii Nauk⁶³. 17 stycznia 1957 r. został powołany przez prezesa Rady Ministrów Józefa Cyrankiewicza na stanowisko doradcy ministra rolnictwa. Był członkiem Komitetu Ekonomiki Rolnictwa Wydziału V PAN, konsultentem Wydziału Ekonomicznego Stowarzyszenia PAX, a także przewodniczącym Rady Techniczno-Ekonomicznej Zjednoczenia Nasiennictwa Ogrodniczego i Szkółkarstwa. W tym czasie dużo pisał. W swoich artykułach i referatach zwracał uwagę na praktyczną stronę funkcjonowania gospodarstw rolnych. Był współautorem cenionych publikacji: podręcznika dla techników rolniczych – „Szczegółowa uprawa roślin” Tom I, „Przyrodnicze i ekonomiczno-organizacyjne podstawy płodozmianów”. Jego najważniejszą książką była wydana w 1964 r. praca pt. „Zarządzanie państwowym gospodarstwem rolnym”. Kierował zespołem naukowo-badawczym, który opracował metodę analizowania działalności przedsiębiorstw państwowych i wykorzystania wyników tych analiz⁶⁴. 12 lipca 1959 r. został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł nagle 12 czerwca 1966 r. w Warszawie⁶⁵.

ŻYCIORYS ZIEMIANINA WITOLDA MARINGE W ŚWIETLE AKT PROCESOWYCH PRZECIWKO PRACOWNIKOM PAŃSTWOWYCH NIERUCHOMOŚCI ZIEMSKICH (1949-1951)

Słowa kluczowe: Państwowe Nieruchomości Ziemskie, ziemianin, ziemiaństwo, rolnictwo, Maringe, akta procesowe, Smolina, Lenartowo

⁶² F. Zoll, *Leonard Witold Maringe (1890-1966)*..., s. 4; AIPN, sygn. BU 942/2938, Postanowienie Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego z dnia 2 VIII 1958 r., k. 44; M. Stolzman, *Maringe Leonard*..., s. 16.

⁶³ Tamże.

⁶⁴ F. Zoll, *Leonard Witold Maringe (1890-1966)*..., s. 4-5.

⁶⁵ Tamże; M. Stolzman, *Maringe Leonard*..., s. 16; *Ziemiańskie polscy w XX wieku*...cz. 3, s. 116.

Leonard Witold Maringe (1890-1966) był wybitnym przedstawicielem ziemiaństwa polskiego. W latach młodości zaangażował się w działalność niepodległościową, za co został aresztowany przez carską ochranę i skazany na 6 miesięcy więzienia. W Belgii uzyskał wyższe wykształcenie w zakresie rolnictwa. Praktykował w wielu polskich majątkach ziemiańskich, w tym u wybitnego reformatora Wojciecha Wyganowskiego. Podczas wojny polsko-bolszewickiej wstąpił ochotniczo do polskiej armii. Zakupił majątek Lenartowo, w którym gospodarował do 1939 r. Przez cały okres dwudziestolecia międzywojennego był bardzo aktywny zawodowo. Stał się prawdziwym ekspertem od zagadnień rolniczych. W czasie II wojny światowej został przez Niemców wypędzony ze swojego majątku ziemskiego. Zamieszkał na terenie Generalnego Gubernatorstwa i zaangażował się w działalność konspiracyjną. W ramach Polskiego Państwa Podziemnego kierował pracami Departamentu Rolnego w Delegaturze Rządu na Kraj. Aktualna już była sprawa zmiany granic Polski i przejęcia gospodarstw rolnych, należących wcześniej do Niemców. Po zakończeniu wojny włączył się w odbudowę kraju. Był dyrektorem przedsiębiorstwa Państwowe Nieruchomości Ziemskie, które działało na rzecz podniesienia z ruiny zniszczonych wojną gospodarstw na północnych i zachodnich terenach włączonych do Polski. W tym celu skupił wokół siebie wybitnych specjalistów w zakresie rolnictwa, przedstawicieli ziemiaństwa. Prace te musiał przerwać na skutek aresztowania jego i wielu osób z kierownictwa tego przedsiębiorstwa. W totalitarnej, stalinowskiej Polsce został skazany na dożywocie. W 1956 r. wyszedł jednak na wolność i został zrehabilitowany. Ponownie rozpoczął działalność na rzecz rozwoju rolnictwa. Został nawet doradcą ministra rolnictwa. Artykuł ten, oparty o dane biograficzne zawarte w aktach procesowych i istniejących publikacjach na temat Maringe, ma na celu uzupełnić istniejący stan wiedzy na temat jego działalności, zwłaszcza w czasach przed II wojną światową.

LIFE OF A LANDOWNER WITOLD MARINGE IN THE LIGHT OF TRIAL FILES AGAINST EMPLOYEES OF THE STATE-OWNED LANDED ESTATES (1949-1951)

Keywords: the State-owned Landed Estates, landowner, the landed gentry, agriculture, Maringe, trial files, Smolina, Lenartowo

Leonard Witold Maringe (1890-1966) was an outstanding representative of the Polish landed gentry. In his adolescent years, he was involved in independence activities, for which he was arrested by the Tsarist Okhrana and sentenced to 6-month imprisonment. In Belgium, he received higher education in the field of agriculture. He practiced in many Polish landed estates, including that of prominent reformer Wojciech Wyganowski. During the Polish-Soviet War, he volunteered to join the Polish army. He bought the Lenartowo estate, which he managed until 1939. During the entire interwar period, he was very active professionally. He became a true expert on agricultural issues. During the Second World War, he was expelled by the Germans from his landed estate. He settled in the General Government and became involved in underground activities. Within the framework of the Polish Underground State, he managed the works of the Agricultural Department in the Government Delegation for Poland. At the time, the issue of changing the borders of Poland and taking over the farms previously owned by Germans was already the case. After the end of the war, he was engaged in the reconstruction of the country. He became the director of the enterprise known as the State-owned Landed Estates (Państwowe Nieruchomości Ziemskie) which aimed at helping farms – destroyed by war and located in the northern and western areas incorporated into Poland – to rise from ruins. To this end, he brought together eminent specialists in agriculture, who were representatives of the landed gentry. He was forced to stop these activities as he and many members of the managerial staff of the enterprise were arrested. In totalitarian Stalinist Poland, he was sentenced to death. In 1956, however, he was released and rehabilitated. Again, he was involved in the activities promoting the development of agriculture. He even became an advisor to the Minister of Agriculture. This article, based on the biographical data contained in the trial files and available publications on Maringe, is aimed at supplementing the existing knowledge about his activities, especially in the pre-World War II era.

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
sygn. BU 0259/518, sygn. BU 942/2938, sygn. BU 1063/294

Źródła opublikowane:

Obwieszczenie starosty konińskiego z dnia 30 grudnia 1931 r. o kolejności osób, obowiązanych do dostarczania samochodów i motocykli, „Łódzki Dziennik Wojewódzki” 1932, nr 2

Wspomnienia:

Czaplicki T., *Szlacheckie ostatki. Dwudziestowieczna opowieść polskiego ziemianina*, Warszawa 2000.

Ginter M., *Pół wieku wspomnień*, Warszawa 2002

Karnkowska M., *Wspomnienia*, Baden 2013

Prasa:

„Gazeta Rolnicza” 1931

Opracowania:

Durka J. (2015), *Aparat bezpieczeństwa wobec ziemian wielkopolskich do 1957 roku*, „Zeszyty Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, nr 15

Gołdyn P. (2013), *Przywracanie tożsamości. Przypadek Kazimierza Rakowskiego – nauczyciela, posła i społecznika*, [w:] *Wzory i wzorce osobowe w biografistyce pedagogicznej*, red. R. Skrzyniarz, M. Gajderowicz, T. Wach, Lublin

Łuczak A. (2011), *Utracone decorum. Grabież dóbr kultury z majątków ziemianstwa polskiego w Wielkopolsce w czasie okupacji niemieckiej w latach 1939-1945*, Warszawa-Poznań

Maciejko K. (2015), *Zarząd Państwowych Nieruchomości Ziemskich czy Państwowe Nieruchomości Ziemskie – problem nazwy zespołu na tle dziejów jego twórcy*, „Archeion”, t. CXVI

Majewski A. (1949), *Powojenna literatura rachunkowości rolnej*, „Rachunkowość podatki”, nr 4

Malinowski K. (1986), *Tajna Armia Polska. Znak. Konfederacja Zbrojna*, Warszawa

Maringe Müller J. (1996.), *Maringe Leonard Witold Stanisław*, [w:] *Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 3, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa

Osiński T. (2012), „*Klika obszarnicza*”. *Ziemianie w polityce personalnej Państwowych Nieruchomości Ziemskich (1946-1949)*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, nr 2

Rachalewski S., *Szable na kilimie. Ze szwadronami 203 Pułku Ułanów w r. 1920*, Łódź 1938

Stolzman M., *Maringe Leonard Witold Stanisław (1890-1966)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 20, red. E. Rostworowski, Wrocław 1975

Thugutt B. (1988), *Losy ziemian powiatu pińczowskiego w okresie okupacji 1939-1945*, [w:] *Ziemianstwo polskie 1920-1945. Zbiór prac o dziejach warstwy i ludzi*, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa

Waingertner P., *Ekspozytury i wpływy Związku Młodzieży Polskiej „Zet” w okresie zaborów (1886-1914)*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2017, nr 1

Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny (1996), cz. 3, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa

Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny (1998), cz. 4, red. T. Epsztein, Warszawa

Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny (2000), cz. 5, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa

Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny (2004), cz. 7, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa

Zoll F. (1966), *Leonard Witold Maringe (1890-1966)*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, nr 6, s. 4

Netografia:

Borkowicz J., *PGR-y po poznańsku*, „Przewodnik Katolicki” 2018, nr 39, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2018/Przewodnik-Katolicki-39-2018/Historia/PGR-y-po-poznansku> [dostęp: 2.07.2020]

Borkowicz J., *Ziemian przygoda z Polską Ludową*, „Rzeczpospolita” 2019, <https://www.rp.pl/Plus-Minus/309069982-Ziemian-przygoda-z-Polska-Ludowa.html> [dostęp: 2.07.2020]

Chorążki M., *Czerwona demokracja*, [w:] J. Dutka-Kącka, M. Zakrzewski, współpraca M. Chorążki, *Zagrabione dziedzictwo, utracona pamięć. Losy ziemian małopolskich*. Katalog wystawy Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie, 16 XII 2010, Kraków, <https://ipn.gov.pl/pl/edukacja-1/wystawy/13664,Zagrabione-dziedzictwo-utracona-pamiec-Losy-ziemian-malopolskich.html> [dostęp: 9.08.2020]

Mieszczanek A., *Powracanie ziemian (10) – Witold Maringe, kamienny ganek, wyniosły jesion i Proces Siedmiu*, <http://blog.wirtualnemedial.pl/anna-mieszczanek/post/powracanie-ziemian10-witold-maringe-kamienny-ganek-wyniosly-jesion-i-proces-siedmiu> [dostęp: 5.05.2020]

Nekrologi warszawskie. Baza nekrologów, <http://www.nekrologi-baza.pl/zlista/119> [dostęp: 5.05.2020]

Osiński T., *Inż. Witold Maringe – „obszarnik, sabotażysta i szpieg”*, <https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/represje/64239,Inz-Witold-Maringe-obszarnik-sabotazysta-i-szpieg.html> [dostęp: 5.05.2020]

Polin. Polish Reighteous, <https://sprawiedliwi.org.pl/en/stories-of-rescue/story-rescue-grostal-wanda-krystyna-janina> [dostęp: 5.05.2020]

Popowski S., *Stanisław Szweyger*, <http://ziemianskie-historie.dobrzyca-muzeum.pl/biogramy.php?ido=341> [dostęp: 5.05.2020]

Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogramy:

Andrzeja Maringe, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/andrzej_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]; M. s. 57

Ignacego Kozuchowskiego, http://boretti-saga.pl/rodziny/kozuchowscy/ignacy_kozuchowski.html [dostęp: 5.05.2020]

Janiny Maringe, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/janina_maringe_1922.html [dostęp: 5.05.2020]

Leonarda Witolda Stanisława Maringe, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/leonard_witold_stanislaw_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]

Leszka Maringe, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/leszek_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]

Marii Danuty Maringe, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/maria_danuta_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]

Marioli Mringe, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/mariola_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]

Stefana Maringe, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/stefan_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]

Sylwestra Kazimierza Grudzińskiego, http://boretti-saga.pl/rodziny/grudzinscy/sylwester_kazimierz_grudzinski.html [dostęp: 5.05.2020].

Wandy Krystyny Maringe, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/wanda_krystyna_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]

Zbigniewa Maringe, http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/zbigniew_maringe.html [dostęp: 5.05.2020]

Zofii Wyganowskiej, http://boretti-saga.pl/rodziny/wyganowscy/zofia_wyganowska.html [dostęp: 5.05.2020]

Zakłady Przetwórstwa Zbożowo-Młynarskiego Sp. z o.o. w Kruszwicy, <http://www.zpzmkruszwica.com.pl/> [dostęp: 15.07.2020]